

Edyta Rutkowska-Tomaszewska*, Marta Fabiszewska**

Przegląd orzecznictwa sądów polskich w sprawach kredytów hipotecznych dotyczących walut obcych (wybrane przykłady)

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Status kredytobiorcy konsumenta
- III. Umowy zawarte pomiędzy przedsiębiorcami a ochrona przed niedozwolonymi klauzulami umownymi
- IV. Zakres obowiązku kredytodawcy dotyczący informowania o ryzyku walutowym
- V. Spłata kredytu bezpośrednio w walucie obcej
- VI. Kredyt w całości spłacony a ochrona przed niedozwolonymi klauzulami umownymi
- VII. Zabezpieczenie roszczenia o ustalenie nieważności umowy
- VIII. Procedura wypowiedzenia umowy kredytu
- IX. Podsumowanie

Streszczenie

W przeglądzie przedstawiono wybrane rozstrzygnięcia sądów z lat 2017–2023, które zapadły przed Sądem Najwyższym oraz sądami powszechnymi (okręgowymi i apelacyjnymi) w sprawach kredytów odnoszących się do walut obcych (denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej). Orzeczenia zaprezentowano według wiodących zagadnień problemowych, wokół których się koncentrują, a znajdujących odzwierciedlenie w tytułach wyodrębnionych jednostek podziału niniejszego opracowania, tj.: statusu kredytobiorcy konsumenta, umów zawartych pomiędzy przedsiębiorcami, zakresu obowiązku kredytodawcy dotyczącego informowania o ryzyku walutowym, spłaty kredytu bezpośrednio w walucie obcej, kredytu w całości spłaconego, zabezpieczenia roszczenia o ustalenie nieważności umowy oraz procedury wypowiedzenia umowy kredytu.

Słowa kluczowe: konsument; kredytobiorca; kredyt hipoteczny; niedozwolone klauzule umowne; ochrona konsumenta; kredyt denominowany lub indeksowany do waluty obcej; spłata kredytu;

* Profesor Uniwersytetu Wrocławskiego; doktor habilitowany nauk prawnych; Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego; specjalizuje się w problematyce prawa rynku finansowego ze szczególnym uwzględnieniem prawa usług finansowych, a zwłaszcza ochrony klienta (konsumenta) na tym rynku. Autorka licznych publikacji oraz organizatorka konferencji z zakresu wskazanej problematyki badawczej; e-mail: edyta.rutkowska-tomaszewska@uwr.edu.pl. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9359-7034>.

** Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego. Zajmuje się problematyką przestrzegania prawa konsumenckiego na rynku usług finansowych. Wieloletnie doświadczenie zawodowe zdobywała, pracując w Departamencie Ochrony Zbiorowych Interesów Konsumentów Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Jako ekspertka zewnętrzna współpracowała z Rzecznikiem Finansowym oraz Narodowym Bankiem Polskim. Praktyczną wiedzę związaną z dochodzeniem roszczeń przez konsumentów przed sądami zdobyła, współpracując z kancelarią prawną; e-mail: mtfabiszewska@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4707-7833>.

wypowiedzenie umowy kredytu; obowiązki informacyjne dotyczące ryzyka walutowego; orzecznictwo sądowe.

JEL: D18, G21, K12, K15, K 41, K42

I. Wprowadzenie

Orzecznictwo w sprawach kredytów hipotecznych związanych z walutą obcą (denominowanych lub waloryzowanych w walucie obcej), zwanych potocznie „kredytami frankowymi”, jest bardzo bogate i wciąż generuje wiele ciekawych zagadnień problemowych, szczególnie dla prawników specjalizujących się w tematyce usług finansowych, a zwłaszcza konsumenckich usług kredytowych. Przedmiotem tego orzecznictwa są zagadnienia, które pozostają istotne również w szerszej perspektywie – ochrony słabszej strony stosunku prawnego, jakim jest kredytobiorca konsument.

W niniejszym przeglądzie przedstawiono wybrane rozstrzygnięcia sądów z lat 2015–2023, które zapadły przed Sądem Najwyższym oraz sądami powszechnymi (okręgowymi i apelacyjnymi) w sprawach kredytów odnoszących się do walut obcych (denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej). Orzeczenia te zostały zaprezentowane według wiodących zagadnień problemowych, wokół których się koncentrują, a znajdujących odzwierciedlenie w tytułach wyodrębnionych jednostek podziału niniejszego opracowania, tj.: statusu kredytobiorcy konsumenta, umów zawartych pomiędzy przedsiębiorcami, zakresu obowiązku kredytodawcy dotyczącego informowania o ryzyku walutowym, spłaty kredytu bezpośrednio w walucie obcej, kredytu w całości spłaconego, zabezpieczenia roszczenia o ustalenie nieważności umowy oraz procedury wypowiedzenia umowy kredytu.

II. Status kredytobiorcy konsumenta

Przyznanie kredytobiorcy ochrony konsumenckiej, także na gruncie przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych, zależy od tego czy daną umowę zawarł jako konsument. Badanie statusu konsumenta, w myśl definicji legalnej, o której mowa w art. 22¹ kodeksu cywilnego¹ jest zatem nieodzownym elementem w każdej ze spraw sądowych, w których kredytobiorcy (klienci banków) tzw. kredytów frankowych swoje roszczenia wywodzą z reżimu przepisów o klauzulach abuzywnych (art. 385¹ § 1 k.c.). W przywołanych wyrokach, badanie statusu konsumenta obejmowało zarówno wykształcenie, wiedzę, doświadczenie zawodowe, jak i cel zawarcia umowy. Poniżej zostaną zaprezentowane stanowiska zawarte w wybranych orzeczeniach dotyczące tej kwestii.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 25 maja 2022 r. (V ACa 853/21)², odnosząc się do pojęcia „konsument”, wskazał, że *należy go rozumieć szeroko, a przy ocenie statusu konsumenta niedopuszczalne jest stosowanie innych kryteriów niż fakt bycia osobą fizyczną oraz działanie w celach niezwiązanych z działalnością gospodarczą lub zawodową*. Normatywna definicja konsumenta wynikająca z art. 22¹ k.c. – jak podkreślił Sąd – nie odnosi się do cech osobowych konkretnego podmiotu, w tym jego wiedzy i doświadczenia. Przy ocenie statusu konsumenta nie powinny być brane pod uwagę okoliczności pozaustawowe niewynikające z tego przepisu. Podobne stanowisko

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j.: Dz. U. 2023 poz. 1610 ze zm.).

² Zob. [https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/25\\$0020maja/15450000002503_V_ACa_000853_2021_Uz_2022-05-25_003](https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/25$0020maja/15450000002503_V_ACa_000853_2021_Uz_2022-05-25_003) (19.12.2023).

zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z 12 kwietnia 2023 r. (I CSK 4693/22)³, podkreślając że brakuje w przepisach dotyczących ochrony przed niedozwolonymi klauzulami umownymi, uzależnienia dopuszczalności uznania abuzywności od indywidualnych cech konsumenta, takich jak poziom jego wykształcenia lub zakres doświadczenia. W jednym z orzeczeń, Sąd Apelacyjny w Poznaniu (wyrok z 31 marca 2023 r., I ACa 174/22)⁴ uznał, że kredytobiorca, który zajmował się zawodowo doradztwem kredytowym posiada status konsumenta. Warto dodać, że powód – jak wynika z ustaleń faktycznych sprawy – pracował jako doradca kredytowy, zajmując się pośrednictwem w zawieraniu umów kredytowych, w tym dotyczących kredytów denominowanych lub waloryzowanych w walucie obcej. Specjalizując się w pośrednictwie finansowym, uczestniczył w szkoleniach dotyczących sprzedaży produktów finansowych, które koncentrowały się na przyswojeniu umiejętności pozwalających na zawarcie jak największej liczby umów. W kolejnych latach powód został zatrudniony w banku, gdzie zajmował się zarządzaniem funduszami klientów, równoległe kontynuując działalność polegającą na pośrednictwie w sprzedaży kredytów bankowych. Powód pracował m.in. jako pośrednik w zawieraniu umów kredytowych dla banku, z którym sam zawarł umowę kredytu. W ramach obowiązków służbowych oferował udzielane przez ten bank kredyty klientom indywidualnym, prezentował im warunki umów kredytowych, przedstawiał symulacje dotyczące ich spłat czy też przedstawiał różnicę kosztów wysokości rat spłaty pomiędzy kredytami rozliczanymi w złotych a kredytami rozliczanymi w walutach obcych. Dodatkowo, Sąd ustalił również, że w momencie zawierania umowy kredytu będącej przedmiotem powództwa kredytobiorca (powód) posiadał dwie umowy kredytowe, w tym jedną rozliczaną we franku szwajcarskim. W ramach ustaleń okoliczności faktycznych odnotowano, że z uwagi na profesjonalny charakter działalności prowadzonej przez powoda podczas spotkania z osobą, z którą powód bezpośrednio współpracował w ramach pośrednictwa w sprzedaży usług kredytowych, a mającego na celu zawarcie umowy, nie były mu wyjaśniane szczegółowe zasady dotyczące udzielanego kredytu. Zdaniem Sądu ani wskazane okoliczności, ani także wiedza kredytobiorcy na temat funkcjonowania rynku kredytowego oraz proponowanych umów, w związku z zawodowym zajmowaniem się przez niego usługami pośrednictwa kredytowego, nie mają wpływu na pozbawienie kredytobiorcy statusu konsumenta i ochrony przed niedozwolonymi postanowieniami umownymi.

Status kredytobiorcy konsumenta w kontekście zawodowych doświadczeń badany był także przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu w sprawie, w której wyrok zapadł 9 czerwca 2023 r. (XII C 1146/21)⁵. Sąd ustalił, że powódka posiada tytuł magistra zarządzania, a w momencie zawarcia umowy zatrudniona była w pozwanym banku na stanowisku doradcy klienta i zajmowała się sprzedażą kredytów hipotecznych, wcześniej zaś prowadziła również działalność gospodarczą w zakresie pośrednictwa finansowego, specjalizując się w pomocy w uzyskiwaniu kredytów hipotecznych i gotówkowych. Jak wynikało z okoliczności faktycznych sprawy, w toku wykonywania obowiązków pracowniczych przy zawieraniu umów kredytowych w walucie obcej powódka informowała klientów o ryzyku walutowym i zgodnie z wytycznymi pracodawcy zapewniała ich o stabilności waluty CHF. Nie była przeszkolona z ryzyka kursowego i walutowego związanego z kredytami indeksowanymi. W ocenie Sądu okoliczności te nie mogły prowadzić do wniosku

³ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/i%20csk%204693-22.docx.html> (19.12.2023).

⁴ Niepublikowane.

⁵ Niepublikowane.

o posiadaniu przez nią wiadomości specjalnych dotyczących zaciągniętego kredytu. Jak zauważył Sąd, powódka posiadała informacje dotyczące sprzedaży produktów finansowych i nawet brała udział w spotkaniach z klientami przy udzielaniu kredytów CHF, lecz *nie dysponowała wiedzą dotyczącą samej konstrukcji i mechanizmów wynikających z istoty kredytów indeksowanych do CHF*. W ocenie Sądu *okoliczność posiadania danego wykształcenia, czy też zajmowanego stanowiska, nie może być równoznaczna z tym, że powódka miała wiedzę na temat „kredytów frankowych” i związanego z nimi sposobu ustalania przez bank kursów CHF*. Sąd przy tym słusznie podkreślił, że *poziom ochrony prawnej przysługującej konsumentowi nie zależy od jego wiedzy, wykształcenia czy doświadczenia w zakresie tematyki związanej z bankowością*. Analizując status konsumenta w tej sprawie, Sąd wyjaśnił również – co istotne dla kredytobiorców zawierających umowy kredytu na własne cele mieszkaniowe, jednocześnie prowadzących działalność gospodarczą – że zarejestrowanie działalności gospodarczej pod adresem zamieszkania osoby ją prowadzącej jest dość powszechną praktyką, a istotne znaczenie przy ocenie czy kredytobiorca posiada przymiot konsumenta ma kwestia, czy taka działalność faktycznie jest w danym miejscu wykonywana.

O wykształceniu (prawniczym) i doświadczeniu zawodowym w kontekście statusu konsumenta wypowiedział się również Sąd Najwyższy w wyroku z 1 marca 2017 r. (IV CSK 285/16)⁶, w sprawie, w której badano sytuację radcy prawnego jako strony umowy o kredyt indeksowany do CHF. Rozstrzygając tę kwestię, Sąd przesądził, że *w procesie kształtowania treści umowy, kredytobiorczyni była konsumentką i powinna być traktowana tak, jak przeciętny konsument. Nie miało znaczenia dla jednoznaczności określania tych świadczeń wykonywanie przez nią zawodu radcy prawnego*.

Za niezwykle ciekawe w kontekście rozpatrywania statusu konsumenta są te orzeczenia, w których przy określeniu statusu konsumenta sądy weryfikują *cel zawarcia umowy kredytu*. W szczególności na uwagę zasługuje tu wyrok Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r. (II CSKP 314/22)⁷, w którym Sąd odniósł się do „*celu mieszanego*” *takich umów*. Z okoliczności faktycznych sprawy wynikało, że: powódka prowadziła sklep obuwniczy, bank nie posiadał w tamtym czasie w swojej ofercie dla osób fizycznych kredytów odnoszących się do waluty obcej (oferował je tylko przedsiębiorcom), zawarta umowa dotyczyła „kredytu firmowego”, oferta zastrzeżona była dla przedsiębiorców, cel umowy oznaczony został jako „finansowanie działalności bieżącej”, kwota kredytu w części została wykorzystana na spłatę wcześniej zaciągniętego kredytu budowlanego przeznaczonego na wykończenie domu. Sądy I i II instancji uznały, że powódka nie działała jako konsumentka, gdyż umowę zawierała jako przedsiębiorca, co w konsekwencji doprowadziło do uznania, że brakuje podstaw do kontroli postanowień umowy kredytowej i aneksów pod kątem abuzywności. Sąd Najwyższy, w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej powódki, badaniu poddał cel zawarcia umowy. W uzasadnieniu wskazał, że *status konsumenta nie podlega ocenie in abstracto, lecz w relacji do konkretnej czynności prawnej. Okoliczność, że osoba fizyczna prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową nie pozbawia jej per se atrybutu konsumenta, osoba taka może bowiem korzystać ze statusu konsumenta, jeżeli dokonywana przez nią czynność nie jest bezpośrednio związana z jej działalnością gospodarczą lub zawodową*. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że *art. 22¹ k.c. nie precyzuje, w jaki sposób należy oceniać status konsumenta*

⁶ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/iv%20csk%20285-16-1.pdf> (19.12.2023).

⁷ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/ii%20cspk%20314-22.pdf> (19.12.2023).

w przypadku czynności, które służą mieszanym (podwójnym) celom (dual purpose contracts). Jak wskazał Sąd, osoba zawierająca taką umowę, powinna być uznawana za konsumenta, jeżeli cel związany z działalnością gospodarczą lub zawodową jest do tego stopnia ograniczony, że nie jest dominujący w kontekście całej umowy w rozpatrywanym przypadku. Kwota kredytu uzyskanego od banku była wielokrotnie większa niż kwota przeznaczona na spłatę poprzedniego zobowiązania z tytułu kredytu budowlanego, Sąd Najwyższy podzielił stanowisko sądów orzekających w sprawie, że powódka nie posiada statusu konsumenta. Podkreślił przy tym, że za wykładnik konsumenckiego charakteru umowy uznać można pragmatyczny test przyjęty w orzecznictwie europejskim, zgodnie z którym gospodarczy cel umowy powinien mieć jedynie marginalny charakter w kontekście całej transakcji.

W odniesieniu do rozważań na temat statusu konsumenta, na uwagę zasługuje również wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2023 r. (sygn. akt II CSKP 914/22)⁸, w którym podkreślono, że bezpośredni związek dokonanej czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową istnieje wówczas, gdy dokonana czynność prawna nie zmierza przynajmniej częściowo do zaspokojenia osobistych (konsumpcyjnych) potrzeb. Tym samym, niezasadne byłoby przyznanie ochrony konsumenckiej przedsiębiorcom dokonującym czynności prawnej, wprawdzie poza zakresem prowadzonej działalności gospodarczej, ale w związku z nią. Wykluczenie bezpośredniego związku czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową można rozważać w tych sprawach, w których przynajmniej w części zachowany jest konsumencki, osobisty cel lub przedmiot danej czynności. Nie bez znaczenia, zdaniem Sądu, jest to czy konsumencki charakter danej czynności został ujawniony drugiej stronie stosunku prawnego lub był dla niej rozpoznawalny, np. posłużenie się przy zawieraniu umowy przez osobę fizyczną firmą tej osoby fizycznej jako przedsiębiorcy, pieczętką, danymi identyfikującymi przedsiębiorcę (NIP, REGON, rachunek bankowy przedsiębiorcy) powinno zasadniczo wykluczyć możliwość przypisania tej umowie charakteru konsumenckiego.

III. Umowy zawarte pomiędzy przedsiębiorcami a ochrona przed niedozwolonymi klauzulami umownymi

W sytuacji, gdy w umowie kredytu waloryzowanego lub indeksowanego do waluty obcej bank zamieścił odesłanie do tabel kursowych, bez precyzyjnego określenia sposobu ustalania kursów walut, według których przeliczane będą kwota kredytu i raty (kapitałowo-odsetkowe) spłacane przez kredytobiorcę, brak statusu konsumenta nie jest przeszkodą do dochodzenia roszczeń z ukształtowanej w taki sposób przez bank umowy.

W przywoływanym już wyroku z 18 kwietnia 2023 r. (II CSKP 914/22) Sąd Najwyższy, przekazując Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania sprawę, w której kredytobiorcy odmówiono statusu konsumenta, zwrócił uwagę, że w aktualnym orzecznictwie przyjmuje się, że także w stosunkach prawnych pomiędzy przedsiębiorcami, gdy jeden z nich jest kredytobiorcą, postanowienia umowne odsyłające przy określaniu kwoty kredytu i spłacie rat kredytu do tabel kursowych banku-kredytodawcy, zastrzegające na rzecz banku uprawnienie do samodzielnego ustalania tych kursów, są nieważne z powodu sprzeczności z art. 353¹ k.c. Przy czym, zdaniem

⁸ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/ii%20cskp%20914-22.docx.html> (19.12.2023).

Sądu, nieważność postanowień kursowych nie przesądza o nieważności umowy kredytu, ponieważ po wyeliminowaniu z umowy klauzul kursowych powstałą lukę można wypełnić przez odwołanie się do średniego kursu Narodowego Banku Polski.

Argumentacja przedstawiona przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 16 grudnia 2021 r. (V ACa 303/19)⁹, choć zapadła na gruncie sprawy zawartej w obrocie konsumenckim, ma znaczenie dla spraw, w których kontrahentem banku pozostaje podmiot niebędący konsumentem. Sąd, uznając umowę kredytu za nieważną, podkreślił, że przemawiało (poza innymi przyczynami) ukształtowanie jej postanowień dotyczących ustalania „kwoty kredytu” i „rat kapitałowo-odsetkowych” poprzez przeliczenie kwot wyrażonych w CHF na złoty według kursu kupna lub sprzedaży ustalanego w tabeli kursowej banku (zdaniem Sądu – jednostronnie, w sposób, na który żadnego wpływu nie mieli kredytobiorcy). W ocenie Sądu Apelacyjnego, *sporna umowa naruszała w tym zakresie art. 353¹ k.c., gdyż uderzała w naturę, istotę stosunków obligacyjnych, opartych na zasadzie konsensualności wykluczającej pozostawienie jednej ze stron umowy, zwłaszcza silniejszej ekonomicznie, uprawnienia do określenia wysokości własnego zobowiązania, a przede wszystkim wysokości świadczeń wypełnianych przez następne lata przez drugą jej stronę*. Uprawnienie kredytodawcy do jednostronnego kształtowania treści stosunku prawnego poprzez narzucenie wysokości zobowiązania i świadczeń obciążających kredytobiorców *narusza zasadę konsensualności oraz wzajemności w stosunkach kontraktowych*. Jak zauważył Sąd, takie uprawnienie przyznane bankowi pozostawało w skrajnie rażącej sprzeczności z zasadą swobody umów uregulowaną w art. 353¹ k.c. i uzasadnia ustalenie jej nieważności w całości i ze skutkiem *ex tunc*. Jak podkreślił Sąd, *to w sprzeczności z klauzulą generalną, odwołującą się do istoty stosunku obligacyjnego, można się dopatrzeć przyczyny nieważności spornej umowy z tego powodu, że zawarty w niej mechanizm ustalania wysokości wskazanych świadczeń w oparciu o własne kursy banku, stanowił przykład skrajnie rażącego naruszenia tej klauzuli, a tym samym art. 353¹ k.c.* W uzasadnieniu tego wyroku Sąd podkreślił, że trudno podać co uzasadniało ustalenie jej nieważności na podstawie art. 58 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy w Warszawie w wyroku z 14 grudnia 2021 r. (XVI GC 1309/20)¹⁰ w stanie faktycznym, w którym umowa kredytu denominowanego została zawarta pomiędzy spółką akcyjną a bankiem, przesądził o jej nieważności z uwagi na sprzeczność z art. 353¹ k.c. *Zamieszczenie w umowie klauzuli, na podstawie której bank mógł kształtować wysokość raty kredytu w sposób dowolny, nie może zostać uznane za działanie pozostające w granicach swobody umów z art. 353¹ k.c., lecz stanowi rażące jej przekroczenie, jak wskazał Sąd*. Główne świadczenie strony zobowiązanej do spłacenia kredytu, obliczane przez zastosowanie klauzuli denominacji do CHF, nie może zostać określone przez drugą stronę tej samej umowy jednostronnym oświadczeniem wykraczającym poza konsensus, który oddaje istotę stosunku umownego. Umowa zawierająca tego rodzaju klauzule *a limine* powinna zostać uznana za nieważną z powodu jej sprzeczności z normą zawartą w powołanym przepisie ze skutkiem *ex tunc*, czyli już od daty jej zawarcia. W ocenie Sądu, *taka umowa jest nieważna w całości jako sprzeczna z art. 353(1) k.c. w zw. art. 58 § 1 k.c., ponieważ określa wzajemne świadczenia stron w sposób nieadekwatny, umożliwiając pozwanemu, poza jakąkolwiek kontrolą, na swobodne kształtowanie wzajemnego świadczenia*

⁹ LEX nr 3306448.

¹⁰ Zob. [https://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl/details/\\$N/154505000004827_XVI_GC_001309_2020_Uz_2021-12-14_001](https://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl/details/$N/154505000004827_XVI_GC_001309_2020_Uz_2021-12-14_001) (19.12.2023).

kredytobiorcy. Jak podkreślił Sąd, takie ukształtowanie obowiązków i uprawnień stron pozostawało w sprzeczności z naturą umowy kredytowej, a tym samym przekraczało granice swobody umów, co oznacza nieważność całej umowy.

Podobnie wypowiedział się Sąd Okręgowy w Warszawie w wyroku z 21 października 2021 r. (XX GC 117/18)¹¹, wydanym w sprawie umowy kredytu inwestycyjnego (denominowanego) zawartej w obrocie niekonsumenckim. Sąd zajął stanowisko, że *kwestię ważności zawartej między stronami umowy kredytu należy rozpatrywać w oparciu o art. 69 ustawy – Prawo bankowe¹², art. 58 k.c. i art. 353¹⁾ k.c.* W ocenie Sądu, *bank stworzył tak skomplikowany instrument prawno-finansowy, że nie był w stanie prawidłowo go opisać w umowie*. Jako kwotę kredytu w umowie wskazano pewną wartość franków szwajcarskich z jednoczesnym zastrzeżeniem, że łączna kwota kredytu w dniu wypłaty po przeliczeniu według kursu banku obowiązującego w tym dniu, stosowanego przez pozwanego przy kupnie tej waluty, nie będzie wyższa niż wskazana kwota w złotych polskich. Sąd zwrócił uwagę, że *umowa kredytowa powinna określać wprost kwotę i walutę kredytu, zatem albo jako kwotę i walutę podawać PLN, albo jako kwotę i walutę wskazywać CHF. Nie zaś podawać kwotę kredytu „w widełkach”, ograniczających maksymalną wysokość z użyciem waluty CHF i PLN* i dodatkowo odsyłać do bliżej nieokreślonego powiązania, to jest „indeksacji” poprzez tabele kursów. Zdaniem Sądu, nie sposób uznać, że art. 69 prawa bankowego dopuszcza swoisty rodzaj kredytu dwuwalutowego, jak przewidział to bank. Umowa kredytu może wskazywać tylko jedną walutę, która podlega zwrotowi.

IV. Zakres obowiązku kredytodawcy dotyczący informowania o ryzyku walutowym

Zakres informowania o ryzyku walutowym konsumentów – stron umowy kredytu związanego z walutą obcą był przedmiotem wielu wyroków sądowych. Bogate orzecznictwo w tym zakresie wskazuje dla kredytodawców (banków) wytyczne tworzące wymagany standard informacyjny. I choć powstał on na gruncie „kredytów frankowych”, to dyrektywy, które stworzyła w tym zakresie judykatura w odniesieniu do należnego konsumentom poziomu ochrony poprzez uprawnienie do otrzymywania od przedsiębiorców stosownych informacji, w wielu aspektach pozostają uniwersalne i aktualne również w odniesieniu do innych usług finansowych. W tym przedmiocie warto zwrócić uwagę na omówione poniżej orzeczenia.

Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 28 lipca 2022 r. (I ACa 212/22)¹³ przedstawił stanowisko, zgodnie z którym wprowadzenie do umowy kredytowej zawieranej na wiele lat, mającej daleko idące konsekwencje dla egzystencji konsumenta, *mechanizmu działania kredytu opartego o klauzulę waloryzacyjną (kursową) wymaga szczególnej staranności banku w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem*, by konsument miał pełne rozeznanie co do konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. Istotą obowiązku informacyjnego kredytodawcy w zakresie ryzyka kursowego jest jednoznacznie i zrozumiale poinformowanie konsumenta z reguły posiadającego elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie

¹¹ Zob. [https://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl/content/\\$N/154505000006027_XX_GC_000117_2018_Uz_2021-12-10_001](https://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl/content/$N/154505000006027_XX_GC_000117_2018_Uz_2021-12-10_001) (19.12.2023).

¹² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j.: Dz. U. 2023 poz. 2488), powoływana dalej jako prawo bankowe.

¹³ Niepublikowane.

wyższej, mimo dokonywanych regularnych spłat. *Obowiązek informacyjny określany jest nawet jako ponadstandardowy, mający dać konsumentowi pełne rozeznanie co do istoty dokonywanej transakcji kredytowej.*

Ten sam Sąd, w wyroku z 24 kwietnia 2023 r. (I ACa 154/23)¹⁴, ocenił, że *naruszającym zasady współżycia społecznego był sposób przeprowadzenia przez bank czynności poprzedzających podpisanie umowy przez kredytobiorcę, polegający na braku właściwej realizacji obowiązku informacyjnego odnośnie do ryzyka zmiany kursów walut.* Podkreślił, że pozwany bank był niewątpliwie profesjonalistą na rynku usług finansowych i jego pracownicy (co najmniej z grona kierownictwa, kadry zarządzającej) musieli dysponować w 2008 r. pełną wiedzą o ryzyku kursowym, odpowiednio zabezpieczając interesy banku przed negatywnymi dla niego zmianami kursów (...). Bank dysponował wiedzą specjalną związaną z faktami zaistniałymi w okresie kilkunastu lat poprzedzających zawarcie umowy z kredytobiorcami w innych krajach. W takim przypadku *obowiązkiem kredytującego banku, wynikającym z zasady uczciwości kupieckiej, było poinformowanie kredytobiorców o możliwych skutkach potencjalnego, drastycznego wzrostu kursu franka szwajcarskiego, ale też o tym, że sam bank, poprzez operacje na rynku międzybankowym, podjął działania zabezpieczające go przed takimi zmianami kursów na jego niekorzyść.* Jak wskazano w uzasadnieniu wyroku, obowiązek ten został przez bank zignorowany, a kredytobiorców zapewniano w toku negocjacji wstępnych, że kredyt jest dla nich wyjątkowo korzystny. Niepełna informacja o ryzyku kursowym, z pominięciem informacji wynikających z historii zmiany kursów danej waluty, w oczywisty sposób wpływała na decyzję dotyczącą zawarcia umowy przez kredytobiorców. Nawet rozważny klient banku, jak wskazał Sąd, z reguły jako nieprofesjonalista nieposiadający dostatecznej wiedzy, by samodzielnie ocenić ryzyko kursowe, musi opierać się na informacjach otrzymanych od banku. Z powodu asymetrii informacyjnej, *ma prawo do rzetelnej informacji, która nie będzie wprowadzać go w błąd.* Przywołując stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w wyroku z 29 października 2019 r. (IV CSK 309/18)¹⁵, Sąd Apelacyjny skonkludował, że gdyby kredytujący bank zamierzał w sposób pełny i rzetelny poinformować kredytobiorcę będącego konsumentem o niebezpieczeństwach (ryzykach) wynikających z kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, *nie proponowałby w ogóle zawierania takich umów kredytowych, zdając sobie sprawę jako profesjonalista, że umowa taka może zostać oceniona jako nieuczciwa (abuzywna).*

Odnosząc się do obowiązku informacyjnego, jaki powinien być realizowany przez banki w wobec konsumentów, Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 26 sierpnia 2020 r. (VI ACa 801/19)¹⁶ wskazał, że *odebranie od kredytobiorcy oświadczenia co do świadomości ryzyka związanego z umową, o bardzo ogólnej treści, nie stanowi spełnienia ciążącego na kredytodawcy obowiązku informacyjnego.* Podkreślił także, że zakres udzielonej informacji handlowej przez bank powinien być determinowany treścią umowy kredytu, która ma zostać zawarta. Informacja przekazana kredytobiorcy powinna być precyzyjna i zrozumiała, dotyczyć tych warunków umowy, które mają wpływ na zakres wzajemnych obowiązków stron, w szczególności wysokości i zasad obliczania świadczeń kredytodawcy oraz kredytobiorcy, w tym kosztów kredytu, a także mechanizmu ich obliczenia opartego na jednoznacznych i zrozumiałych kryteriach, na podstawie których kredytobiorcy

¹⁴ Niepublikowane.

¹⁵ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/iv%20csk%20309-18-1.pdf> (19.12.2023).

¹⁶ Zob. [https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/\\$N/15450000003003_VI_ACa_000801_2019_Uz_2020-08-26_002](https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/$N/15450000003003_VI_ACa_000801_2019_Uz_2020-08-26_002) (19.12.2023).

mogliby ustalić wynikające dla nich skutki finansowe zawieranej umowy kredytu. Zdaniem Sądu *świadomość ryzyka kursowego to taki stan, w którym kredytobiorca w chwili zawierania umowy kredytu ma wiedzę, jak kształtowałoby się jego zadłużenie oraz koszty obsługi spłaty kredytu w przypadku silnej deprecjacji złotówki względem danej waluty obcej, z której kursem dany kredyt został powiązany, ale w oparciu o treść umowy kredytu, która ma zostać zawarta, a nie przez bliżej niedookreślone symulacje, które mogą być powiązane z jej treścią.*

Z kolei Sąd Okręgowy w Bydgoszczy w wyroku z 8 maja 2023 r. (I C 1871/22)¹⁷, wskazał, że *między ograniczonym ryzykiem ponoszonym przez bank a nieograniczonym ryzykiem ponoszonym przez konsumenta występuje rażąca dysproporcja na niekorzyść tego ostatniego.* W tym stanie rzeczy – zdaniem Sądu – uznać trzeba, że gdyby kredytobiorcy zostali w sposób rzetelny poinformowani przed zawarciem umowy o charakterze i zakresie przyjmowanego na siebie ryzyka, w tym ryzyka długoterminowego i nieograniczonego wzrostu salda zadłużenia, nie przyjęliby klauzul waloryzacyjnych ze wzorca umownego narzuconego przez pozwany bank. Jak podkreślił Sąd, przyjęta w umowie konstrukcja rozkładu ryzyka walutowego powoduje, że konsument był obciążony tym ryzykiem w sposób nieograniczony, gdyż nie ustalono żadnej umownej granicy wzrostu kursu waluty waloryzacji, powyżej której wzrost nie wpływałby już na wysokość salda zadłużenia i na wysokości rat. Jak w uzasadnieniu wyroku odnotowano, przy aktualnym na tamten moment kursie franka szwajcarskiego, wzrost ten oscylował wokół 100%, natomiast umowa w żaden sposób nie zabezpieczała interesów konsumenta przed dalej idącym wzrostem – o 200 czy 400%. Sąd zaznaczył, że ryzyka tego nie niweluje potencjalna korzyść wynikająca z różnicy między oprocentowaniem kredytów waloryzowanych walutą obcą i kredytów złotych.

V. Spłata kredytu bezpośrednio w walucie obcej

Nie powinno budzić wątpliwości, że oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy. Kwestia ta była przedmiotem licznych orzeczeń Sądu Najwyższego, a wśród nich najistotniejszą pozostaje uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r. (III CZP 29/17)¹⁸, przywoływana w kolejnych orzeczeniach tego Sądu (m.in. wyrok SN z 18 maja 2022 r. (II CSKP 202/22)¹⁹; wyrok SN z 7 lutego 2023 r. (II CSKP 1541/22)²⁰).

Problematyka ta jest jedną z częściej poruszanych kwestii w wyrokach sądów powszechnych w sprawach umów o usługi finansowe, w szczególności w kontekście etapu wykonywania umowy. Chodzi tu zwłaszcza o problem skorzystania przez kredytobiorcę z uprawnienia do dokonywania spłat rat kredytu bezpośrednio w walucie obcej – od samego początku wykonywania umowy.

Warto tu wskazać na wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z 20 kwietnia 2022 r. (I C 1950/20)²¹, w którym podkreślono, że Sąd ocenia abuzywność na chwilę podpisania umowy, badając czy dane postanowienie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i nieuczciwe w tym znaczeniu, że umożliwia potencjalne pokrzywdzenie konsumenta, a nie czy bank, wykonując umowę, działał uczciwie. Jak wyjaśnił Sąd, *ocena zapisów umowy przez pryzmat art. 385¹ k.c. powinna następować*

¹⁷ Niepublikowane.

¹⁸ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/iii%20czp%2029-17.pdf> (19.12.2023).

¹⁹ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/ii%20cskp%20202-22.docx.html> (19.12.2023).

²⁰ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/ii%20cskp%201541-22-1.docx.html> (19.12.2023).

²¹ Zob. [https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/\\$N/15201000000503_I_C_001950_2020_Uz_2022-04-20_003](https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/$N/15201000000503_I_C_001950_2020_Uz_2022-04-20_003) (19.12.2023).

z uwzględnieniem okoliczności, które miały miejsce przed zawarciem umowy i w momencie jej zawarcia, a nie zdarzeń, które miały miejsce później (na etapie jej wykonywania).

Analogiczne stanowisko zajął Sąd Okręgowy w Poznaniu w wyroku z 24 stycznia 2022 r. (XVIII C 846/18)²² w sprawie, w której umowa kredytu od początku jej zawarcia dawała kredytobiorcy możliwość spłaty kredytu bezpośrednio w walucie, przy czym zawierała także postanowienia przyznające możliwość spłaty w PLN, przy zastosowaniu przeliczeń wynikających z obowiązujących w banku tabel. Jak ustalił Sąd, *kredytobiorca od samego początku okresu kredytowania dokonywał spłaty rat kredytu denominowanego bezpośrednio w walucie obcej*. W tej sytuacji Sąd uznał, że *okoliczność ta jest z punktu widzenia oceny postanowień umowy bez znaczenia, ponieważ dotyczy już samego wykonywania umowy, a nie jej treści i zgodności z prawem*. Doprowadziło to Sąd do konkluzji, że w takim przypadku bank miał pełną dowolność w ustalaniu kursu CHF stanowiącego podstawę ustalania wysokości zobowiązania kredytobiorcy i wysokości należnych od niego rat.

W innym wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 12 października 2021 r. (V ACa 226/21)²³, odniesiono się do problemu zamieszczania we wzorcu umowy kilku wariantów postanowień (obok uczciwych, również takich które są niedozwolone). Sąd wyjaśnił, że bank miał prawo do zaproponowania konsumentowi różnych wariantów kredytowych, jednakże *każdy z nich powinien zawierać klauzule umowne uczciwe i nienaruszające interesów konsumenta*. *Przyjęcie innej koncepcji oznaczałoby w istocie, że wybór konsumenta jest wyborem iluzorycznym, w którym może on zdecydować jedynie między opcją uczciwą a nieuczciwą*.

Na kanwie wskazanych wyroków trzeba wspomnieć, że w judykaturze nie budzi już wątpliwości, że przepisy tzw. ustawy antyspreadowej z 2011 r.²⁴ i przyznane kredytobiorcom, na podstawie art. 69 ust. 3 prawa bankowego, uprawnienie do spłaty kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej bezpośrednio w tej walucie nie sanowały umów związanych z walutą obcą. Kwestię tę (po raz kolejny) Sąd Najwyższy wyjaśnił w postanowieniu z 14 listopada 2023 r. (I CSK 5156/22)²⁵, przywołując dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego (tj. m.in. wyrok z 25 lipca 2023 r. (II CSKP 1487/22²⁶) czy wyrok z 4 kwietnia 2019 r. (III CSK 159/17²⁷)), zgodnie z którym *przepisy ustawy „antyspreadowej” nie stwarzają podstaw do przyjęcia, że przedmiotem ich regulacji były klauzule abuzywne, a ich celem nie było sanowanie ich wadliwości i ewentualnie związanej z tym bezskuteczności całej umowy*. Podkreślono, że w regulacji tej chodziło o doprecyzowanie na przyszłość reguł ustalania kursu wymiany walut oraz nieodpłatne umożliwienie kredytobiorcom dokonywania spłat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Odnosząc się do tej problematyki, w wyroku z dnia 4 kwietnia 2019 r. (III CSK 159/17)²⁸ Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że wejście w życie nowelizacji prawa bankowego, *podwyższającej standardy informacyjne w przypadku umów kredytowych denominowanych lub indeksowanych do waluty innej niż waluta polska, nie mogło pozbawić kredytobiorców możliwości dochodzenia nieważności niedozwolonych postanowień umownych*.

²² Niepublikowane.

²³ Zob. https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/chf/151000000002503_V_ACa_000226_2021_Uz_2021-10-12_003 (19.12.2023).

²⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy — Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 Nr 165, poz. 984).

²⁵ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/i%20csk%205156-22-1.docx.html> (19.12.2023).

²⁶ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/ii%20cskp%201487-22.docx.html> (19.12.2023).

²⁷ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/iii%20csk%20159-17-1.pdf> (19.12.2023).

²⁸ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/iii%20csk%20159-17-1.pdf> (19.12.2023).

Sąd Okręgowy w Warszawie w wyroku z 12 maja 2022 r. (II C 1657/19)²⁹, w kontekście spłaty kredytu bezpośrednio w walucie obcej, zwrócił uwagę na bardzo istotną kwestię związaną ze spłatą kredytu w walucie obcej od samego początku okresu kredytowania, wskazując, że taka *możliwość sama w sobie nie usuwa pierwotnej wady mechanizmu przeliczenia kwoty kredytu przy jego uruchomieniu, co rzutuje na całość obowiązku zapłaty przez kredytobiorcę, a także na sposób obliczenia rat już zaspokojonych przez kredytobiorcę*. Sąd podkreślił zatem, że wobec abuzywności postanowienia dotyczącego „pierwotnego” przeliczenia kwoty kredytu, ustalona wysokość zobowiązania kredytobiorców zawsze pozostanie wadliwa, bez względu na to, w jakiej walucie dokonywano spłaty rat.

VI. Kredyt w całości spłacony a niedozwolone klauzule umowne

Na pytanie o możliwość rozliczenia świadczeń jako nienależnych w związku z nieważnością umowy, w sytuacji gdy wygasło zobowiązanie w wyniku spłaty w całości kredytu, sądy powszechne w przeważającej mierze odpowiadają pozytywnie, wskazując, że nie ma podstaw do różnicowania sytuacji konsumentów na tym tle.

W wyroku z 28 października 2021 r. (I C 966/20)³⁰ Sąd Okręgowy w Olsztynie wskazał, że *ustawa nie rozróżnia sytuacji zobowiązań wygasłych od ciągle wykonywanych w kontekście zwrotu nienależnych świadczeń i nie ma podstaw do oddalenia powództwa kredytobiorcy z powodu spłaty całości kredytu*. Sąd zobrazował to zestawieniem sytuacji kredytobiorcy, który spłacił kredyt w całości oraz takiego, któremu została do spłaty tylko jedna rata i obaj opierają swoje roszczenia pieniężne na zarzucie abuzywności postanowień umowy. Sąd uznał, że z punktu widzenia prawnego i ochrony konsumenta przed stosowaniem przez przedsiębiorcę niedozwolonych klauzul umownych trudno traktować takie osoby odmiennie i nawet racjonalnie wytłumaczyć im przyczyny odmiennego potraktowania. Dla Sądu zrozumiałe było, że wobec rosnącego kursu waluty obcej kredytobiorcy obawiają się dalszego wzrostu kosztów kredytu i w niektórych przypadkach taki „niebezpieczny” kredyt spłacają, niejednokrotnie zaciągając nowe (już bezpieczne dla nich) zobowiązania kredytowe.

Ten sam Sąd, w wyroku z 3 listopada 2023 r. (I C 1590/22)³¹, przedstawił stanowisko, że spłata kredytu przed rozpoczęciem procesu sądowego, jak i w jego trakcie, nie może negatywnie wpłynąć na sytuację konsumenta w zakresie możliwości dochodzenia roszczeń czy w istocie kontynuacji ich dochodzenia. *Spłata kredytu bowiem, choćby dla uniknięcia negatywnych skutków wypowiedzenia umowy, nie może prowadzić sama przez się do unicestwienia roszczeń konsumenckich*. Jak podkreślił Sąd, *brak tu zarówno prawnomaterialnych, procesowych, jak i „słusznosciowych” podstaw ku temu, by w zasadzie w tożsamy sposób z punktu widzenia treści oraz warunków i okoliczności towarzyszących zawarciu umów, jednym konsumentom umożliwiać realizację przysługujących im praw, innym zaś tylko z uwagi na to, że spłacili swój kredyt powyższego odmawiać*.

W tym miejscu wspomnieć również należy o wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z 22 stycznia 2022 r. (I C 83/21)³², który uznał umowę kredytu już wykonaną za nieważną w całości. Jak wskazał

²⁹ Zob. [https://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl/content/\\$N/154505000000603_II_C_001657_2019_Uz_2022-06-03_001](https://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl/content/$N/154505000000603_II_C_001657_2019_Uz_2022-06-03_001) (19.12.2023).

³⁰ Zob. [https://orzeczenia.olsztyn.so.gov.pl/content/\\$N/150515000000503_I_C_000966_2020_Uz_2021-10-28_002](https://orzeczenia.olsztyn.so.gov.pl/content/$N/150515000000503_I_C_000966_2020_Uz_2021-10-28_002) (19.12.2023).

³¹ LEX nr 3672521.

³² Zob. [https://orzeczenia.lodz.so.gov.pl/content/\\$N/152510000000503_I_C_000083_2021_Uz_2022-01-24_001](https://orzeczenia.lodz.so.gov.pl/content/$N/152510000000503_I_C_000083_2021_Uz_2022-01-24_001) (19.12.2023).

w uzasadnieniu, nie miało znaczenia, że umowa już została w całości wykonana (po sprzedaży domu), a powodowie zaczęli podnosić zarzuty co do jej ważności dopiero po spłacie całego kredytu, nadal bowiem *nie przedawniło się ich roszczenie o zwrot wpłat świadczonych w oparciu o nieważną od początku umowę, nadto spłata kredytu była przedterminowa, nie zakończył się zatem czas, na który umowa pierwotnie została zawarta.*

VII. Zabezpieczenie roszczenia o ustalenie nieważności umowy

W ostatnich latach kredytobiorcy występujący do sądu przeciwko bankom uzyskują możliwość zabezpieczenia roszczenia niepieniężnego o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego jako nieważnego. Wstrzymanie płatności rat na czas trwania procesu sądowego – najistotniejsza i najczęstsza forma uzyskiwanego zabezpieczenia – zgodnie z procedurą cywilną wymaga spełnienia określonych przesłanek (m.in. uprawdopodobnienia istnienia roszczenia oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia). I choć linia orzecznicza w tym zakresie ciągle się kształtuje, warto zwrócić uwagę na niżej wskazane rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w Warszawie.

W postanowieniu z dnia 7 czerwca 2021 r. (XXVIII C 1778/21)³³ Sąd, przywołując orzecznictwo europejskie, wskazał, że skoro dopuszczalne jest zabezpieczenie roszczenia konsumenta poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego zmierzającego do wykonania potencjalnie abuzywnych postanowień umowy, to tym bardziej dopuszczalne jest czasowe wstrzymanie wykonywania tego rodzaju umowy. W stanie faktycznym sprawy suma świadczeń kredytobiorców na rzecz banku z tytułu spłaty rat była wyższa niż kwota wypłaconego przez bank kapitału kredytu. W tej sytuacji, zdaniem Sądu, *odmowa zabezpieczenia oznaczałaby zezwolenie Sądu na realizację potencjalnie nieważnej umowy i teoretycznie mogłaby skutkować koniecznością wytoczenia przez kredytobiorcę kolejnego powództwa o zapłatę, aby zrealizować w pełni skutek restytucyjny związany z uznaniem określonych postanowień za abuzywne.* Uregulowanie stosunków między stronami na czas trwania procesu polegające na wstrzymaniu obowiązku spłaty rat, które z racji nieważności umowy nie są należne, *pozwala na uniknięcie kolejnego procesu o ich zwrot. Taki proces należałoby traktować jako poważne utrudnienie realizacji celu postępowania*, którym jest przecież definitywne rozstrzygnięcie sporu pomiędzy stronami.

W wyżej wymienionej sprawie, rozstrzygając w przedmiocie zabezpieczenia, Sąd oddalił wniosek w zakresie, w którym obejmował on nałożenie na bank zakazu wypowiedania umowy. W ocenie Sądu, *skoro umowa jest nieważna ex lege, to zbędny jest ewentualny zakaz jej wypowiedania.* Sąd przypomniał również, że podstawą wypowiedzenia umowy mogą być inne okoliczności niż tylko brak spłaty rat kredytu. Ustanawianie generalnego zakazu wypowiedania ww. umowy byłoby zatem zbyt daleko idącą ingerencją Sądu i obciążaniem pozwanego banku ponad potrzebę w rozumieniu art. 730(1) § 3 k.p.c. Wbrew treści wniosku o udzielenie zabezpieczenia Sąd również nie zakazał bankowi przekazywania informacji do biur informacji kredytowej na temat stanu realizacji kredytu, gdyż – jak wyjaśnił – byłoby to sprzeczne z treścią art. 105 ust. 4i ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Prawo bankowe. Zdaniem Sądu z treści postanowienia o wstrzymaniu płatności rat wynika wręcz *obowiązek banku przekazania do podmiotów wskazanych w art. 105 ust. 4 ww. ustawy danych o tym, że spłata kredytu uległa zawieszeniu na mocy postanowienia*

³³ Zob. [https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/154505000008403_XXVIII_C_001778_2021_Uz_2021-06-30_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/154505000008403_XXVIII_C_001778_2021_Uz_2021-06-30_001) (19.12.2023).

Sądu. Jak skonkludował Sąd, brak dokonywania spłat nie może być podstawą skutecznego wypowiedzenia umowy, skoro Sąd zawiesił ten obowiązek.

Z kolei w postanowieniu z dnia 29 marca 2021 r. (XXV C 1250/21)³⁴, odnosząc się do przesłanek ustanowienia zabezpieczenia, Sąd zwrócił uwagę, że nie należą do nich względy słuszności, na które kredytobiorca powoływał się w uzasadnieniu wniosku o udzielenie zabezpieczenia (np. zła wiara pozwanego). Jak wyjaśnił Sąd, przepisy nie przewidują ustanowienia zabezpieczenia z uwagi na ww. kryteria. Dopuszczalność tej instytucji ograniczona jest jedynie do sytuacji, w których strona jednocześnie uprawdopodobni swoje roszczenie i wykaże interes prawny w ustanowieniu zabezpieczenia.

Ciekawe pozostaje również postanowienie z 5 grudnia 2023 r. wydane przez Sąd Okręgowy w Lublinie (I C 2715/23)³⁵, w którym Sąd uznał za zasadny wniosek kredytobiorców o wstrzymanie płatności rat w sytuacji, gdy *kredytobiorcy spłacili na rzecz banku kwotę niższą niż udostępniony im kapitał kredytu*. Udzielając zabezpieczenia, Sąd argumentował, że skoro istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo orzeczenia nieważności umowy, to nieusprawiedliwione byłoby odmawianie konsumentom możliwości unormowania praw i obowiązków stron umowy na czas trwania procesu. Sąd wskazał, że *w istocie odmowa udzielenia zabezpieczenia byłaby nieracjonalna, gdyż zmuszałaby strony do wykonywania nieważnej umowy, samego zaś kredytobiorcę narażała na niepowetowane straty finansowe*. Sąd ocenił, że wstrzymanie obowiązku spłaty wykluczy potencjalne poważne trudności w osiągnięciu celu postępowania w sprawie. Zdaniem Sądu udzielenie zabezpieczenia spowoduje uniknięcie niepotrzebnych spłat w wykonaniu nieważnej umowy, wzbogacających tylko bezpodstawnie bank i zubożających kredytobiorcę. W tym kontekście, jak wskazał Sąd, udzielenie zabezpieczenia zabezpieczy osiągnięcie celu postępowania w sprawie o ustalenie i nie zmierza do zaspokojenia roszczenia, ma bowiem charakter tymczasowy i dotyczy jedynie części zobowiązania, który kredytobiorcy musieliby wypełnić w przypadku uznania umowy za ważną.

VIII. Procedura wypowiedzenia umowy kredytu

Problematyka wypowiedzenia umowy kredytu bankowego uregulowana w przepisie art. 75c prawa bankowego była przedmiotem niedawnych wyroków Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych, którym warto się przyjrzeć. Proces wypowiedzenia umowy kredytu bądź pożyczki pozostaje istotnym zagadnieniem na gruncie dochodzenia roszczeń.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 marca 2023 r. (sygn. akt II CSKP 832/22)³⁶ przypomniał, że celem przeprowadzonej w 2015 r. nowelizacji ustawy – Prawo bankowe było dostosowanie systemu prawa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 kwietnia 2015 roku. Ustawa nowelizująca uchyliła przepisy dotyczące wystawiania bankowego tytułu egzekucyjnego i *uregulowała procedurę restrukturyzacji zadłużenia kredytobiorców i pożyczkobiorców*. Dodano przepis obligujący bank, by na wniosek kredytobiorcy umożliwił restrukturyzację zadłużenia poprzez zmianę określonych w umowie warunków lub terminów spłaty kredytu, jeżeli jest uzasadniona dokonana przez bank oceną sytuacji finansowej i gospodarczej kredytobiorcy. Przepisy nowelizacji z dnia 25 września 2015 r. weszły w życie w dniu 27 listopada 2015 roku.

³⁴ Niepublikowane.

³⁵ Niepublikowane.

³⁶ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/ii%20cskp%20832-22.pdf> (19.12.2023).

Stan faktyczny rozstrzyganej sprawy dotyczył umowy pożyczki gotówkowej zawartej przez pożyczkobiorcę z bankiem w dniu 24 sierpnia 2015 r. (zatem przed wejściem w życie nowelizacji), która wypowiedziana została przez bank w maju 2017 roku. Sąd Okręgowy, rozstrzygając apelację pożyczkobiorcy, za niezasadny uznał zarzut naruszenia art. 75c prawa bankowego. Wskazał, że przepisy dotyczące wezwania kredytobiorcy do dokonania spłaty zadłużenia weszły w życie dopiero po podpisaniu umowy kredytowej przez pożyczkobiorcę, w tym przypadku zastosowanie miały zatem regulacje wynikające z treści zawartej przez strony umowy.

Sąd Najwyższy uznał ww. stanowisko przedstawione przez sąd II instancji za błędne. Wskazał, że w rozpoznawanej sprawie *znaczenie ma data wypowiedzenia umowy kredytowej przez bank*, co bezspornie nastąpiło w maju 2017 r., a w tym czasie obowiązywał już art. 75c prawa bankowego. W ocenie Sądu Najwyższego nie sposób przyjąć, że bank dokonujący wypowiedzenia umowy kredytowej pod rządem tego przepisu nie był zobowiązany do dochowania rygorów określonych przez obowiązującą ustawę z tego względu, że umowa kredytowa została zawarta przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej. Jak wskazano, przepisy nowelizacji nie zawierają regulacji przewidującej ich stosowanie do umów zawartych po jej wejściu w życie. Wyjaśniono przy tym, że *istotą regulacji zawartej w art. 75c prawa bankowego było określenie wymogów dotyczących wypowiedzenia umowy*, a więc innej czynności niż zawarcie umowy kredytowej. Natomiast *celem zmiany było zwiększenie gwarancji ochrony przysługującej kredytobiorcom*, co jednoznacznie przemawia za stosowaniem nowej regulacji do wypowiedzeń umów kredytowych dokonywanych w czasie obowiązywania art. 75c prawa bankowego.

Z kolei w wyroku z 18 czerwca 2021 r. (IV CSKP 92/12)³⁷ Sąd Najwyższy wyjaśnił, że *przewidziana w art. 75c prawa bankowego procedura musi poprzedzać wypowiedzenie umowy kredytu*. Zdaniem Sądu z brzmienia art. 75c ust. 1 tej ustawy jednoznacznie wynika, że *tryb ten powinien być uruchomiony przed wypowiedzeniem, w czasie trwania umowy, a nie dopiero po wypowiedzeniu, kiedy umowa kredytu już nie obowiązuje*. Potwierdzenie tego – zdaniem Sądu – stanowi również art. 75c ust. 3 prawa bankowego, w którym jest mowa o zmianie określonych w umowie kredytu warunków lub terminów spłaty. Sąd podkreślił również, że *jeśli bank nie zastosuje w swej działalności art. 75c prawa bankowego, to bez znaczenia prawnego pozostaje kwestia wykazania przez kredytobiorcę własnej woli i inicjatywy w restrukturyzacji zadłużenia*. Z przepisów jednoznacznie wynika, że inicjatywa w uruchomieniu tej procedury spoczywa na banku, a nie kredytobiorcy. Celem i istotą regulacji jest zapewnienie kredytobiorcy uprawnienia do dalszego kontynuowania umowy kredytu, mimo problemów ze spłatą rat kredytowych, przez umożliwienie restrukturyzacji powstałego zadłużenia i modyfikacji stosunku prawnego na przyszłość. *Pominięcie tej obowiązkowej procedury przez bank czyni dokonane wypowiedzenie kredytu bezskutecznym*.

IX. Podsumowanie

Dokonany przegląd orzecznictwa sądów polskich odnoszących się do kredytów hipotecznych dotyczących walut (denominowanych lub indeksowanych zwłaszcza do franka szwajcarskiego) wskazuje na duże spektrum różnych problemów przewodnich, według których zostały one uporządkowane i zaprezentowane, a mianowicie: status kredytobiorcy konsumenta, umowy zawarte

³⁷ Zob. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/iv%20cskp%2092-21.docx.html> (19.12.2023).

między przedsiębiorcami, zakres obowiązku informacyjnego ciążącego na kredytodawcy dotyczącego ryzyka walutowego, spłata kredytu bezpośrednio w walucie obcej, kredyt w całości spłacony, zabezpieczenie roszczenia o ustalenie nieważności umowy oraz procedura wypowiedzenia umowy kredytu.

Dokonana analiza treści tych orzeczeń pozwala na stwierdzenie, że kształtuje się linia orzecznicza prokonsumencka, jak się wydaje także pod wpływem orzecznictwa TSUE, wynikająca z rozumienia pozycji konsumenta w relacjach umownych z profesjonalistami, jakimi są instytucje finansowe (w tym przypadku zwłaszcza banki), istoty prawa konsumenckiego i wynikających z niego mechanizmów jego ochrony. Jeśli taki trend się utrzyma, pozwala to na sformułowanie stwierdzenia, że proces egzekwowania prawa konsumenckiego w sądach jest coraz wyższy i niewątpliwie wpływa to na kształtowanie praktyki jego stosowania przez instytucje finansowe, które są zmuszone do wdrażania skutecznych mechanizmów zabezpieczania się przed ryzykiem braku zgodności z tym prawem.